

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Nyomató utca 9. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnak.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Olvad a hó . . .

Olvad a hó . . . A csillogó jegöcök elhalaványulnak. A patyolat elveszti vakító színét . . . Földre estek az égi tiszta pelyhek, a szennyes földre . . . s mi lett belőlök iszap és sár!

Hosszabbodnak a nappalok.

Terjed a világosság és melegség, de még nehezen bírja legyőzni a tél fagyát.

Szegény sokat küzdött, sokat szenvedett protestantizmus, mikor érkezik el a te tavaszod?

Verőfényvel, izzó napsugárral, győzhetetlen életadó rügyfakadással, tarka virágokkal . . .

Szép volt hajnalod, megdöbbenően szép, vérszínben ragyogó. Sugárkévei mint világverő üstökösök futották be a földet villámgyorsasággal, nyomukban zengett a lég; a népek millióinak szent Hallelujája volt ez!

Hová lettek, hová tűntek?

Hová jutottunk? Mire haladtunk? Delelőn kellene állania ragyogó napunknak . . .

Végig mentünk a nyüzsgő tavaszon, a szabadság forró nyár közepén, gyümölcsadó őszön s eljutottunk immár a közönynek dermesztő szegényes teléig.

Kikeletre volna szükség, megújult élettel, egy másik hajnalra ébredező tetterős munkásokkal.

Olvad a hó, tömérdek gazt, szemetet, iszapot hord magával, de általa megtisztul a föld s az olvadásból élő víz leszen.

Majd mikor az evangyéliom tiszta vize táplálja a lelkeket: akkor jö el a mi tavaszunk. Örömjaj hallik odaát a tulsó táborban, hogy számunk mégis fogy.

Korai öröm! A protestantizmus korokat, tömegeket, népeket, országokat ragad magával s ha az ég megfagyott könnyüje tisztára mosott minden pozdorját, iszapot, akkor:

Ismét eljő a mi tavaszunk!

Révész Fános.

A zsinat munkája.

V.

Mi, a kik a mostani zsinatot reform zsinatnak fogtuk fel, az egyházi adózás terén a kipróbált elveken nyugvó egység kötelezővé tételével akartuk lenyesni a mai összevisszaság fattyuhajtásait, kizárni az önkényt, kedvezést, ellenszenvet, önzést s bemutatni egyházunkat úgy, mint a melynek nemcsak érzeke van a modern alakulások bevált törvényeivel szemben, hanem azoknak átültetésére, megvalósítására akarata is, ereje is. Kerestük és meg is találtuk az alap igazságot, melyet az adóügy minden viszonylatának uralni kellene, megtaláltuk az arányos teherviselésben, ennek végrehajtását pedig olyan alapon ohajtottuk eszközölni, mely adott viszonyaink között legmegbízhatóbb, legtökéletesebb, vagy is az állami adó alapján. De hát minő hatása lehet egy alap igazság felállításának olyan milieuban, a hol a reakcionarius többség apostola ilyen dogmát állít fel, hogy „ugyanazon dologra százféle igazság is lehet.“ De jól meg kell jegyezni, hogy ez olyan értelemben mondatott, miszerint ugyanazon dologra ugyanazon szempontból lehet százféle igazság, respective itt az egyházi közteher elosztása szempontjából. A „száz“ igazságu debatterekkel szemben aztán az egy igazságu, határozott álláspont győztes argumentumot talál

képtelen, inkább csak annak a pokoli gyönyörűségnek apathiájába merül, hogy a száz igazság miként örli, silányítja, következtelleníti egymást. Például: felállítatik a tétel: az állami adó alapján arányosan kivetett egyházi adó dissoluticba hajtja a vagyonos osztályt, tehát csinján a dologgal s kiméljük, becézzük a nagy vagyont. Azután felállítatik a tétel, hogy az állami adó nem biztos támpont, mert a nagy tökepénzes kibuvik alula, egyedül az osztályba sorozás tehát a helyes, mert ez kiszimatolja a bankban levő tökepénzeket is. Ime itt meg már kegyetlen hajsza megy a nagy vagyon ellen. Megjegyzem, hogy a dissolutióra egyetlen fényes példa hozatott fel: nevezetesen egy dunántúli *lutheránus* uri ember, a ki a kálvinista egyháznak nem volt hajlandó fizetni szigorú aránylagosság szerint. Vajon ez a lutheranus ur, ami szempontunkból, hogy dissolvaltatót volna? A rossz példák fátuma a komikum lévén, valószínűleg úgy, hogy kálvinistává lett volna.

Dissolutióról lévén szó, lehetetlen megjegyzés nélkül mellőzni azt az indokot, melyet Hegedüs Sándor a magyar intelligenciának, vagy a mit ezalatt a fennforgó vonatkozásban érteni kell, a nagy birtoku intelligenciának az arányos teherviselés alól eddig történt s ezután is részükről ohajtott kiváltságolásának védelmére felhozott t. i. hogy ez az intelligencia, „a mely a kálvinizmusnak alapja és oszlopa, ez idő sze-

TÁRCA.

FARSANGBAN.

*Hajrá hazám! . . . Zengjen a zene,
Járja a tánc . . . szárnyaljon a dal!
A nagy világ csordultig tele
Örömmel valóval.*

*Siralom, jaj: nincsen . . . kipusztult,
S a nyomor is . . . persze hogy végkép;
Bármilyen rút lett legyen a mult,
A ma gyönyörűség.*

*Fövének dicsőn integet felénk,
Örök békét, áldott tavaszt hoz,
Nem rettegten öldöklő rémként
Hogy majd vért harmatoz.*

*Hajrá hazám! . . . Csak ez az élet:
Lehazudni a valóságot;
Igy cselekvék Róma . . . s mivé lett,
Hol volt, Hova szállott!?! . . .*

Biharnagyrabé, 1905. jan. hó.

F. Varga Lajos.

Emelkedő partok.

Csak nem régeniben folyt le a nagy port felvert országos határkiigazítási per ott a magas Tárában, Késmárk városával átellenben, abban a gránit hegyekből rakott várnégyszögben, melylyel a magyar föld, mint valami előretolt erődítménnyel betorkollik Galiciába. Idegen országok szakértőire, geografusaira és geologusaira, két egymást meg nem értő ország komoly törvénytudó bírúira, pervesztő, szórszálhasogató ügyvédi tekintélyeire volt szükség és a magyar nép és a magyar törvényhozók álmos-sága kellett hozzá, hogy elrontsák a derék Biela patak dolgát és visszatudják szorítani a kiduzzadó, emelkedő magyar határt, a mely mint Kálmán királyunk alatt, ismét elkiváncokozott a lengyelek és ruthének telé.

Hiában a természeti viszonyok, a régi elemek, nekünk ősi barátaink és pártfogóink. A föld, a tűz, a levegő a víz, és különösen a víz, melyet őseink Isten

rint széles Magyarországon idejét, fáradságát, értelmiségét az egyház szolgálatába állítja és ezért egészen más szempont alá esik, mint az a közönyös szegény ember, aki ezzel nem sokat törődik. Ez abból az alkalomból lett mondva, mikor az arányos teherviselés sürgetésére és azoknak elítélésére, a kik az arányos teher miatt elhagyják hitüket, a zsinat általános helyeslese közben ki lett mondva a rettentő anathema, hogy ez socialismus, sőt ez socialista izgatás a vagyonos osztály ellen. Az előbbi igaz, de nem is szégyenljük, az utóbbit azonban azzal a tiszteletteljes megjegyzéssel háritjuk el, hogy ez éppen olyan beszéd, mint a melyik az alkotmányhoz való ragaszkodást forradalomnak nevezi. De térjünk vissza az állításhoz.

A magyar vagyonos intelligencia ama részének, a mely az egyházi közélet terén munkásságát, támogatását buzgalommal s önzetlen lelkesedéssel bocsátja rendelkezésre, teljes tisztelet, hála és elismerés. Senki sem kissebbiti jobban meg őket, mint az, aki ennek a munkának és támogatásnak reconpenzativ értéket keres és ezt éppen az anyagi teher egy része aluli mentességben állítja oda. Senki sem szállítja jobban le nemes szolgálatuk értékét, mint az, a ki azt áldozatnak veszi, senki sem tesz rosszabb szolgálatot nekik, mint a ki a „többet dolgozás“ hangsúlyozásával ösztönt ad arra, hogy kerestessenek gyanus motívumok, s való-

ban, ha megnézzük azt a versenyt, mely az egyház magasabb világi posícióiért szemünk előtt gyors egymásutánban lefoly, úgy kell találnunk, hogy nem éppen a „többet dolgozás“ szent és önzetlen buzgalma lehet egyedüli inger, hanem hogy van a mi posícióinkban olyan tekintélyi elem, a mi más valuta szerint is nyújt bizonyos ellenszolgáltatást.

S ha azt az alapot és oszlopot a történelem világában megtekintjük, úgy találjuk, hogy olykor olykor alap és oszlop nélkül állott a magyar kálvinizmus, már tudniillik ha alapul és oszlopol a vagyonos intelligenciát fogadjuk el. Avagy talán Pázmán ellenreformációjának diadalakor az intelligencia volt az oszlop és alap, a melyiket a világi előnyök csatornáin szépen elvezettek, vagy pedig az a „közönyös szegény ember“, a kit még a földes ur korbácsa sem tudott hitétől eltéríteni s a ki azóta is „közönynyel“ hordozta bizonyára a maga óriási terhét hitéért s egyházáért s szülte, adta egyházának a martýromságig kitartó lelkipásztorokat. Fontosság tekintetéből jobb nem osztályozni egyházunk személyi elemét, „az ajándékokban különbség vagyon, de ugyan az a lélek.“ S ha már alapot keresünk találjuk azt fel abban, a min kívül mást senki nem vethet, mely is a Jézus Krisztus s az oszlopot abban a szabadságban, melyet szintén ő adott s a melyben meg kell állanunk.

gyanánt imádtak, melynek nevét mint a legtökéletesebb jóságát Jó-nak, Jav-nak nevezték. Ez a régi istennév esendülne fel a tudósok szerint a Sió, Sajó, Tápíó, Berettyó folyam nevekben, a termékenység, a földi vagyon, a magikus erők és titkos hatalmak megszemélyesítőjében.

Hogy áll a dolog voltaképen, ma már nehezen tudjuk eldönteni. De legyen akárhogy, a tény az, hogy a Biela, ez a rohanó hegyi patak mindenképen nekünk állott a pártunkra és a lengyelség felé szakította a partokat és kereste az újabb meg újabb medreket s ezen alapon foglalt az a porosz pápistába oltott új magyar birtokos Hohenlohe herceg.

Nem sikerült ugyan az új foglalás és elveszett a nagy per, de az igazság az, hogy lassan és észrevétlenül, titkosan és meg nem láttatva ott messze éjszaken egyszer csak elkezdtek a magyar partok emelkedni és növekedni a szláv világ felé, akár csak a Nagy Lajos vagy a Hollós Mátyás idejében és nagy nemzetközi beavatkozás és tülekedés kellett hozzá, hogy bennünket erőszakkal és hamissággal visszaszorítsanak.

S a mi megtörtént ott fent messze éjszaken, ugyanaz történt ott lent délen a Dráva és Száva partjai mellett. A becsületes és cimeres magyar folyók ott is gondolták egyet és elkezdték hordani a horvát partokat és a mederben felbukkanó zátonyok, fűzfás szigetek útján át akarták mosni a magyarságba.

At is mosták volna, ha a nagyfejű komissiók

és határkiigazítók itt is közbe nem lépnek és térképpel, mérő láncsal gátat nem raknak a magyar partok megnövekedésének.

Pedig mind hiában, mégis nőnek azok, mégis emelkedik a magyarság ereje és vize és maholnap eléri már Bécs városának a magaslatait is.

Századok óta folyik már a magyarság erőszakos és nyilvános visszaszorítása, kipusztítása és századok óta folyik a magyarság titkos és észrevétlen térfoglalása a kipusztult helyeken.

De ez már a magyar édes anyák munkája, a kiknek számos, erős karu fiai, kapával, ekével, észszel, tehetséggel, szorgalommal és önfeláldozással tatarozzák az omladozó részeket, betöltik a hiányokat és folytatják a honfoglalás munkáját lent az al-Dunánál, a Dráván és a Száván túl, hol évről-évre több kálvinista magyar ember keres új tanyát és fent a kárpátok bérci közt is, a hová éppen most indult meg a csángó magyarok betelepődése.

A csángók még szegény, vándor csapatok, nap-számok és gyári munkások. Első sorban csak kenyeret és megélhetést keresnek és a magyar lelkü hazafias szepességi németeknek adnak új erőt. A Szlavóniába és Horvátországba települők azonban már birtokosok és lassan-lassan kivásárolják a földet a renyhe és fanatikus, a felemás vérű és lelkü horvátok talpa alól.

Nikineiben és másutt mindenütt emelkednek a magyarság partjai és várai és a magyarság erejé-

Hogy némileg teljes legyen a leírásom az időben pazar s az alkotásokban fukar zsinat felől, megemlítem, hogy a kiváltsági és megkülönböztetési láz a külbirtok 75%-át kivetette az adózás alul, a fiók egyházaknak és szórványoknak szintén 75%-os kedvezményt adott, hogy a fordított viszony a költséges és fáradságos gondozással szemben törvénykönyvünk nagyobb dicsőségére meg legyen, a katona tiszteket adó alá vonta, a mit természetesen a király majd a szentesítés során törölni fog, aztán a 4—5 gyermekes családnak 15%, a 6 vagy több gyermekes családnak 25% levonást enged, ebben van valami „szociálisztikus iz“, a mi miatt csoda is, hogy keresztül mehetett, csak hogy gyakorlati jelentősége elmosódó csekély, nagy egyházakban pedig a születések s halálozások nagy száma miatt végrehajthatatlan, vagy pedig a változások fellevezetésére külön hivatalt kell állítani. Különben eléggé érdekes következtetés az is, hogy míg egyfelől a tandíj rendszert a nem államsegélyes egyházakban továbbra is szabadon hagyjuk, másfelől ennek az álláspontnak ellenkezőjére ugrunk s vagyoni állásra való tekintet nélkül kedvezményezzük a sok gyermekű család apát.

A 11 napos ülés-szahnak számba vehető alkotása a lelkészek kötelező egyházi adózásának és a közalap kötelező megváltásának kimondása.

nek megszilárdulására vallanak azok a sok újra épült ref. templomok az Oláhságon, a nemzetiségi vidékeken, mint Szászsebesen, de másutt is a magyarság szívében mint Gégényben, Józsefházán, Patóházán, Medgyesen, Görbeden . . .

Es tudjátok hogy mi eszközli e csodálatos megnövekvést, a régi vízi Isten, a Jó, a ki a születésnek, a növekvésnek és tudásnak is Istene volt, a kinek lelke a magyar anyák szívébe és lelkébe költözött, hogy sok, erős fiakat neveljenek s ha gyermekeik nincsenek az elhagyott közügyet, a kis nyomorgó egyházak dolgait, a pártfogás nélkül sinylődő nagy célokat vegyék áldozatkész oltalmuk alá és segítsék meg őket. Ilyen volt Hegyiné, ilyen jóltevőket keresnek már régen a *debreceni egyetem* és most legközelebb a *Szászsebesi magyar egyház*, melynek kérő szózatja hallik, az Ugocea megyei kis *Bökényi egyház*, melynek nevében a derék lelkész *Király Antal* fordul felénk esdő szavával.

Oh hallgassátok meg őket magyarság fiai és leányai, szerencsésebb egyházak és abból a mit nektek az Isten adott, segítsétek meg őket. Járjatok azon úton, melyet a föld, a víz mutatnak, a melyen a magyarság nagy lelkei és közügyek pártfogói haladnak.

Az örök dicsőségnek és a magyarság csodás megépülésének az útja ez, melyen az elért magaslatoakat az ujonnan épült magyar templomok és iskolák mutatják. Soká mutassák, most is megbizonyítsák.

Vándor.

És ezeknek megtörténtével, miután (jó formán semmit sem végeztünk „re bene gesta“ elutaztunk Pestről.“

Dr. Baltasar Desső.

A nő lelke.

Itt ül lelkemen emléke annak az áhítatos és tisztító érzésnek, amely támadt, valahányszor közelében voltam s Istenről, vallásról, egyházzal hallottam beszélni azt az istenes asszonyt, aki csak az imént tért meg az ákácfa csöndes sátorá alá.

Vallán az élet határkövének sulya, arcán az idő ekéjének barázdái, emlékeinek apróbb foszlányai halványuló félben . . . de a szeme, óh a beszédes szeme s az a nagy szive . . . minő tisztító és üdítő élvezet volt azt hallgatni, ennek áldott melegét érezni!

Az a nő élő cáfolata volt annak a gyászos képnek, amelyet Möbius és mások, tudós göggel inkább, mint tudományos inductióval rajzoltak a nő gyöngeségéről . . . Hogy a nő középleány a férfi és gyermek között, agyveleje kicsi, abban a szellemi életre nézve fontos részek fejletlenek; ösztön életét az éretlen gondolkodás zavarja; ítélete nincs; gátolva van a nemes cselekvésében, mert a jót a rosztól nem képes megkülönböztetni; moralitásról képtelen helyes fogalmat alkotni. Igazságosságról és önuralomról sejtelve sincs. Jó is hogy gyöngre, mert veszedelmet hozna a világra. A pletyka a főgyönyörűsége és tulajdonképeni genieje. Nagyt a tudományban és a művészetben alkotni nem tud . . . (V. ö. Möbius, Über physiolog. Schwachsinn des Weibes.)

Mintha csak a Tertullian, Cyprian és az asketák kifakadásait hallanánk a nőről, aki fax Satanae diaboli janua, quam videre malum, audire pejus, tangere pessimum, kinek éneklésénél jobb hallgatni a basiliscus sziszegését . . .

A nő megismeréséhez nem elég a természetbuvár bonckése és nagyítóüvege; az askéta, aki a nőben a bünforrását látja, a nő lelkének mélyén soha sem járt; amott a gög, emitt az egyoldalú tapasztalat csömöre a vizsgálódás irányítója. Képes volt-e valaha az egyoldalúság, az elfogultság logikus tételek alkotására?

Az, hogy az agyvelő relativ kicsi sulya a szellemi inferioritást jelentené, az nincs bebizonyítva. Némelyik „nagyság“-nak feltűnően kis tömegű agyveleje volt.

A nőket szellemi képességre nézve az empirikus tudás terén és a philosophiában hirnevet szerzett férfiakkal szokták összehasonlítani. Persze az erdmény: a nő lesajnálása. Mit nyert tőlük a tudomány, a művészet?

Ugyan hogyan nyerhetett volna valami nagyt? Hiszen a legujabb időkig a nő le volt szorítva az érvényesülés útjáról, s a kultura legnagyobb korszaikában családi és társadalmi állása alantasabb volt, mint az őskulturában, amely physicumra nézve erős, befolyásra nézve előkelő nőket producált s a család-fői jogot is a nőknek adta. A patriárechalis kor az atyai jog statuálásával megtépte a nő nimbuszát, a nővélt görögség pedig alantas szerepre kárhóztatta a nőt, a nyilvánosságtól elzárta, a szellemi életből kirekesztette s Euripides csak „οἰκουμένη“ — házőrzőnek nevezi.

Róma és a germánság nézte legtöbbször a nőt s engedett annak legnagyobb lehetőségét az érvényesülésre. Ma is a germánság emeli legmagasabbra a nőt.

S milyen a suggestio ereje! A nő maga is bele törődött, hogy ő másra, mint szerelemre, a gyermek világrahozására és táplálására, szóval a faj szaporítására, nincs rendeltetve. Még a nevelésre való hivatottságát is megtagadta tőle a szüklátköröség. S ami még csudálatosabb, nem látták sokáig szükségét annak, hogy a nőt a nevelés művészetére megtanítsák. Kévszót említeni még el azóta, amióta a nő a nyilvános nevelés terén is működik.

Szóval a legujabb időkig megvolt gátolva a női elme a szabad fejlődésben, el volt tolvonva a táplálás s esoda-e, ha a rendszerező, az összetevő működésben — mert csakis ebben — hátrább áll a férfi elménél. Finom megfigyelő képességben, az aperceptio élességében, emlékezőterében, a gondolatkapcsolás gazdagságában, találékonyságban képzeletben egyáltalában nem áll a férfi mögött. Igaz, hogy szűkebb világa miatt képzelete szegényebb s erőtlenebb.

Egy dolog azonban feltétlenül igaz: a nő éppen annyira képes az értelmi fejlődésre, mint a férfi ebből kifolyólag érdemes is a fejlesztésre.

Nem szükséges nagy női alakokat felidézni s lelkökből kiválasztanom az értelem gazdagságát; elég előhívnom annak a nőnek szellemét, akit ez elmélkedésnek mintegy mottójául választék.

Hegyí Mihálynének nem jutott ifju korában több képzés, mint más uri lánynak. Tanult ő is idegen nyelvet: de reáliát minél kevesebbet. De az ő eleven értelme a tapasztalást, az autopsziát mint az ismeretszerzés leghatásosabb eszközét, egész élete tartó szükségletté tette. S hogy mily magas minőségű volt elméje, mi sem mutathatja jobban, mint az, hogy a megragadott tapasztalatokat nem csak emlékezte őrizte meg, hanem teremtő synthéssal világ és életfelfogássá érlelte meg. Valóságos nagy minőségű s magasztos philosophiája volt, mely az egyházépítés gondolatából dedukált. Ez hosszú életének vezérelvévé lőn s ez elvének állított dicső emléket végakarátában.

Az ilyen jelenség mély és gazdag fejlődés eredménye.

De a női lélek jellegét gazdag kedélyvilága adja meg, mely az érzelmek, indulatok valóságos kaleidoskopja.

Az intellectualis lélektan az emberi kedély mozzanatait az értelmi elemek (képzetek) módosulásainak tartotta, s az ezen alapuló nevelési elmélet az értelem kiművelésével akarja a jellemet minőségében gazdagabbá tenni. A modern ethika ellenben az erkölcsöt az ösztönélet resultánsának tartja s összehozván e tétellel az átöröklés elméletét, pontos szabályokat állíthat fel a paedagogika az erkölcs fejlesztésére. Az értelem a jellem fejlődésében utmutató az ösztönélet alakító. Az ösztönélet gazdagsága a jellem alakulásának fényes eredményeit mutathatja fel, ha utmutatója egy jól fejlesztett értelem. Mert tudnunk kell hogy a jellem minősége az akarat irányától függ, ezt az irányt pedig a gondolkodó ész jelöli ki; de az akarat szárnyát az ösztönéletből fakadó érzelmek röpitik. Elszegényedtet kedélyi életből csak szárnyaszegett akarat resultálhat, a gazdag

kedély, helyes vezérellet mellett, fejlett akarat szülője lehet.

Az erkölcsi élet gazdag fejlettségének lehetősége kinél van meg inkább, mint a nőnél kiről a női lelkek alapos ismerői és tudományos elemzői, mint *Marion, Du Mont*, bevalják, hogy természetének magas fejlettségi fokára jellemző: gazdag és mély kedély világa és „la femme represente surtout en ce monde l'amour ses défauts et ses qualités, le coeur et ses passions.“ (*Marion, Psychologie de la femme.*)

Különös élelénkséggel lép ki kedély világából a vallásos érzelmek. Igaz, hogy szokszor minden konkrét nagyon naiv, kevésbé észszerű, igen gyerekes formát ölt nála és rábizza egész lelkét, egész szívét képzelete olyan alkotására, mely a hódolatra egyáltalán nem méltó. Itt a babonára gondolok. Vallásos érzése akkor ölt tisztult formát, mikor az a szeretet és imádság, a segítség szükségéből, az emberi gyengeség, az elvetettség tudatából támad és az érzés szárnyat ad az akaratnak s kinyulik a kéz önkéntelenül, hogy áldást nyújtson, sebet gyógyítson.

Ilyen volt Hegyí Mihályné és a nagy prot. asszonyok áldott keze és áldott élete. A sebeket, melyeket az erős férfiak csatáin kaptunk, ők gyógyították. A veszteséget, melyek a protestantizmust szirtjeinek megolvadása és elporlása folytán érték, ők pótolták és az ő tiszta nemes vallásos szívük melege az utánnok és példájok alatt felnövő nemzedék hithűsége, lelkesedése, nemes áldozatkészsége fogják elhozni egyházunkra is az újabb tavaszt.

Midőn erre a tavaszra gondolok, a hant alól is ide hallom dobogását a nagy kálvinista asszony szívének, a melyet a fogyatkozás látása nem hagyott soha hidegen s a melyet az önzés soha fel nem melegített.

Ime a nő! Ne kicsinyeljétek!

Sáfrány Lajos.

TANÜGY.

Hogyan menthetnők meg népiskoláinkat?

Régóta vergődünk e kérdéssel és nem tudunk eredményre jutni. Az igények nőnek, a mi anyagi erőnk kevés és nincs más mint az államnál keresni menedéket.

Messzi távolból szeretettel nézem autonomiánk elhagyott bástyájánál folyó küzdelmet. De nekem úgy tetszik, hogy a buzgó Padrah Sándor csak siket füleknek beszél és az egyházkerületek magok is feladták már e pozíciót és pusztán a zászló becsületéért védekeznek. Hasztalan a tanítóegyesület elnökének megkapó, igaz és hatásos rekriminációja, a dolog szempontja azon a kérdésen fordul meg, a melyet a n.-kolcsi lelkész Tóth Dániel felvetett, hogy ha az egyes egyházak iskolájukat saját maguk erejéből fel nem tarthatják, képesek-e célra az egyházkerületek vagy a közegyház áldozatot hozni vagy nem? Mert ha nem képesek és az egyetemes egyház sem képes, úgy nem is lehet, de nem is célszerű meggátolni az államosítást.

En a hogy ismerem egyházaink anyagi viszonyait és egyéb erőforrásainkat teljes resignációval azt mondom, hogy nem képesek.

Még virágzó nagy egyházaink és az alföldi városok is csak a legnagyobb erőfeszítéssel hordozzák az iskolai terheket s a városok és nagyobb egyházak példája mutatja, hogy az államosítást ott sem lehet feltartóztatni s a hol még névleg a miénk is az iskola, az állami segélyre ott is rászorulunk csaknem mindenütt és tekintve, hogy hiveink az állami hozzájárulás 5% helyett ennek többszörösével adóznak, itt sines menekvés.

De talán addig míg, ha államsegélyvel is, de a miénk az iskola és mi neveljük tanítóinkat még van menekvés.

Tudom, hogy a tanterv mint mindenütt az állam kezeiben van és az állapítja meg, hogy mi a tanítás minimuma. Ez a körülmény azonban nem gátolhatja meg azt, hogy mi az állami tanterv alapján egy még jobb magyar tantervet ne készíthessünk és alkalmazásba ne vehessünk. Ennek a tantervnek okosabbnak, nemzetiebbnek, praktikusabbnak és valóságos tekintetben is kiadóbbnak kell lenni mint az eddigi. Hogy nincs meg, az nem baj, megkell csinálni. Hogy az állam gátolná a végrehajtását? Azt nem lehet elhinni, különben, a kik a szomorú emlékü Bach, Sehmerling, Thun korszak alatt tanultak, azok emlékeztetnek rá, hogy a német szellemű tanterv a magyar tanárok hazafias érzülete folytán ellenkező eredményt produkált s hogy a kötelező német nyelvi oktatás dacára alig tudtuk tovább vinni, mint a Budapesti Hirlap az idegen nevekkel. Az Műnkent ír, mi meg így olvastunk: ik makke.

Az iskolában a *tantervön* fordul meg minden és addig míg mi nevelhetjük azokat, akár az állam számára is, nincsen semmi elveszve. Csak aztán ne velnök. De a mit innen-onnan hallok, az nem valami biztató. Mi azoknak a szeretetteljes neveltetéséről se tudunk gondoskodni, a kik veszendő ügyünket megmenthetnék. A rideg szigorúság, a takarékoság a tanító képezdei évek alatt; alkotmányon kívüli jobbagyság az életben és az a követelés, hogy legyenek a mi egyházunk vértanúi, nem igen összeillő követelések. Jó lélekkel mondom, hogy ha rajtam állana én változtatnék rajta és a tanítók egyenjogúsítását keresztül vinném. Nagyobb dolog volt ennél, hogy a jobbagyot magunkhoz emeltük és mégis megtettük és nem vallottuk kárát. Itt is több az előítélet, mint a valóság. Merni kell hát, hiszen úgy sines mit veszíteni, nyerni ellenben meg lehet vele a most veszendő népiskolát. Ilyen betétért méltó valamit kockáztatni, legalább azt a kis copfot, a melylyel eddig is több vesződés és baj volt, mint tekintély és haszon. Bizony szegényes biztatások ezek, a melyekkel én iskoláinkat még ideig óráig s e réven gyakorolt befolyásunkat megtartani reményelem. Magam is olyan fanyarul gondolok akár egy okosabb tantervre, mely a mi érdekünket is jobban szolgálja, akár a tanítóképzés reformjára vagy éppen a tanítók egyházunkban való helyzetének javítására. Szeretném is, ha olyan férfiak mint Sinka és társai, ha még vannak és az elmélet emberei is bővebben szakszerűbben tárgyalnák ezeket, a miket én csak vázlatosan előterjesztek.

Azonban van még valami mondani valóm és ez az, hogy miért nem csináltunk mi már eddig olyan *iskolai alapokat*, a melyeket Padrah is szeretne?

Sok helyen államosították az iskolák. A tanítói föld jövedelme, illetménye, az iskola és tanítói lak bére szabadok lettek. Hová fordították ez össze-

get? S miért nem tették le legalább részben iskola fentartási alapul? S miért ne tegyék le egyetemes rendeletre ezután?

Itt esattanna elmefuttatásom, de magamat se gyönyörködtet. Mit kérdelem én és mások, hová fordították az eladott iskolák árát? Midőn tudjuk, hogy szegény embernek szegény a szerencséje is. Ej, legalább a lelke legyen hát valami és a protestáns egyházak embereljék meg valahára magokat és ne siránkozzanak, ne jajgassanak, ha nem teyének is valamit veszendőben levő népiskoláink megmentésére. Az ájtatos szemforgatás és tilalom a végső szükség esetén mit sem használ; it vagy az államnak kell neki menni, vagy magunknak kell a kezdeményezést kézbe venni vagy mindenkettőt. A hogy én a magyaromat ismerem, az tud még egy újabb lehetőséget is; nem csinálni semmit. Oh boldog keleti fatalizmus, mily szép messzire terjednek a te határaid! Busan nézi

Andornaki.

KÖZÉLETÜNK.

A püspöktől.

390—1905. sz.

A nagytiszteletű esperes uraknak.

Az egyházkerületi egyházi főjegyzői állásra hozzám beküldött szavazatokat a kerületi közgyűlés által kinevezett bizottság f. hó 9-én bontotta fel a következő eredménnyel:

Sass Béla eker. aljegyző 289, Dicsőfi József debreceni lelkész 252, Eröss Lajos eker. tanácsbíró 212 szavazatot nyertek; egyesekre szétment 14 szavazat. Ebből láthatólag általános többséget senki sem nyervén, a két legtöbb szavazatot kapott egyén, u. m.: Sass Béla és Dicsőfi József urak között új szavazást rendeltek el.

Kérem ennél fogva a nagytiszteletű esperes urakat, hogy egyházmegyéikben a szavazást aképen méltóztassanak elrendelni, hogy az egybegyűjtött szavazatokat legkésőbb március hó 31-ig hivatalomhoz beküldhessék. A szavazatok két pecséttel, lelkész és gondnok nevének aláírásával és hivatali állásának is feltüntetésével látandók el. Méltóztassanak a formaságra is gondot fordítani, nehogy alaki hiba miatt a szavazatokat figyelmen kívül kelljen hagyni.

Teljes tisztelettel vagyok:

Debrecenben, 1905. február hó 10-én.

Kiss Áron
püspök.

A debreceni ev. ref. egyház 1905. évi költségvetése.

A költségelőirányzatot a következőkben ismer-
tetjük s tesszük meg reá tárgyilagossá észrevételeinket.

Hét külön pénztár létezéséről veszünk tudomást a költségvetésből. E pénztárak, melyeket jövőre célszerű lesz sorszám alá vonni, a következők: I. Tőkepénztár, egyéb bevételi forrásokon kívül 169,000 k. 5%-os kamatjövödelmü tőkével. II. Egyházi adópénztár 48144 k. 02 f. bevétellel. III. Egyházi iskoláz-
tási pénztár 421,171 k. tőkeerővel s egyéb jövedelmi forrásokkal. IV. Ingeniskoláz-
tatási pénztár, melynek tőkepénze nincs. V. Mária Terézia árvatartó alap pénztára 597,165 k. tőkével. VI. A felsőleányiskola pénztára, melynek előirányzata, a mint látszik, normal-költségvetési rendszer szerint van berendezve; tőkepénze nincs. VII. Alapítványi pénztárak. Ebbe a címbe 84 rendbeli különböző rendeltetésű alapítvány pénztára van befoglalva, úgy azonban, hogy valamennyinek külön elő van irányozva úgy bevételi mint kiadási tétele.

Ha az egyes pénztárak alaptőkéjét keressük, s a költségvetésben be nem mutatott összesítést kidolgozzuk, úgy találjuk hogy az egyház költségvetésében jövedelmező tőkeképpen 2479086 k 71 f. szerepel 128,154 k. 88 fillér kamatjövödelmellel. A tőkepénztár kamatbevétele 8450 k, az egyházi iskoláz-
tatási pénztáré 21,058 k 55 f, a Mária Terézia árvatartó alapé 34,337 k, és így a 84 alapítvány kamatbevé-
telére 64,309 k 33 f. jut, vagyis a 128,154 k 88 f. kamatbevételek valamivel több mint fele alapítványi célokat szolgál.

Az I. sz. alá jegyzett *Tőkepénztár* bevételre tesz még szert a következő forrásokból um.: évi segély Debrecen sz. kir. várostól 3998 k. 06 f. Ház és bolt-
bérek 24,000 k. Földek hasznóbéréből 3655 k 08 f. Hagyományok, adományok, perselypénz, kezelési hatodok, jövedlem a segédalapoktól sat. A bevétel végösszege 67.936 k 76 f. Ez a pénztár a következő terheket hordozza: rendszeresített fizetésekre tisztviselőknél kiad 19700 koronát 15 tétel alatt, ehez számíthatjuk még a tisztviselők drágasági pótlékát 2327 k 20 fillérben. Ezzel a tisztviselői kar szolgálata 22,027 k 20 fillért vesz igénybe az 1905-ik év folyamában. Szolgák, házmester, harangozók, ünnepkövetek, orgonagondozás, templomi számrakók, sirgondozók sat. díjazása 4002 k. 68 fillérre megy.

Évi jarulékok címe alatt 37,118 k 04 f van előirányozva. Ennek részleteiből megemlítjük a következőket: Közigazgatási költségek, tisztviselők nyugdíj alapjának (2000 k), vegyes költségek (5000 k) rendkívüliek (5000 k), adók (8500 k) sat. A kiadás végösszege 64,147 k 87 f és így 4788 k 89 f pénztári maradvány ígérkezik.

Az *egyházi adópénztár* 35,000 koronát ír elő egyházi adóból. Az 1903. évi bevétel ezen a címen 30,104 k 30 f, volt, az 1904. évi előirányzat pedig 30,400 k. Itt van előirva az országos közalapi adó is 3200 koronában, s ennek a pénztárnak még 8010 koronás földhasznóbér-bevétele is, melyhez a bellegelői illetőség címén még 1200 koronát vesz át a tőkepénztártól. A bevételek teljes összege 48,144 k 02 fillérre megy. Hordozza ez a pénztár a lelkészek (24,000), kántorok fizetését s néhány kisebb jelentőségű költséget; fizet kegydíjakat 4 özvegy lelkész-
nének (à 800 k) 3200 koronában, országos közalapa, városi pénztárnak, egyházi adóbeszedéséért (3000 k), tartozások kamatjára (3100 k) sat. A kiadás végössze-

szége 47153 k 51 f. és így pénztári maradványképen 990 k 51 f mutatkozik.

Az *egyházi iskoláz-
tatási pénztár* bevétele 22,687 k 45 fillérben van előirva, melynek tulnyomó nagy részét a kamatjövödelem képezi 21,058 k 55 fillérben. A kiadási előirányzat szerint a nőnevelői pénztárnak ad 4 címen 6200 koronát, s az ingyen iskoláz-
tatási pénztár költségvetésében mutatkozó hiány fedezésére 3458 k 63 fillért. Pénztári maradványa 13,028 k 82 f lesz.

Az *ingyen iskoláz-
tatási pénztár* főbb bevételei a következők: Debrecen sz. kir. város pénztárából 3 címen 55,177 k 75 f, földhasznóbérékből 51,625 k 80 f, e két jelentékeny tételt kisebb tételek bevételi végösszegképpen 112,152 k 26 fillérre egészítik ki. Hordozza ez a pénztár a következő című költségeket: iskolaszéki elnök tiszteletdíja (800 k), iskolai felügyelő fizetése 1600 k, tanítók, tanítónők fizetése, lakbére, tüzi fája, nyugdíjak, nyugdíjilleték, állami adó, tanszer, drágasági pótlék (3850 k) sat. A kiadás végösszege egyezik a bevételével és így pénztári maradvány nem jelentkezik.

A Mária Terézia árvatartó alap bevétele két tételből áll, um. kamat 34,337 k, hasznóbér 740 k, összesen 35077 korona. Kiadása: adóra 200 k, vegyes 600 k, árvagyermek segélyezésére hét különböző cím alatt 27,320 k, kezelési költség 5846 k, tartalék és árvaházépítési alap növelése 1131 k. A kiadás végösszege 35077 korona: e szerint ennél a pénztárnál az előirányzat nem számít maradványra.

A felsőbb leányiskolai pénztár előirányoz 50533 k 44 f bevételt, 49,968 k 77 fillér kiadást, a maradvány 564 k 67 f. A bevételt a következő források nyújtják: a tiszántúli egyházkerület pénztára segélyképpen 6000 k, Debrecen sz. kir. város pénztára 12,000 k. A Vallics-alapítvány kamatai 1297 k 58 f; hasznóbérékből 2033 k 20. f tanulóktól díjak 18,900 k, ösztöndíjalapoktól 902 k 66 f, az egyház pénztára 9400 koronát nyújt; melyből 4400 korona az egyház iskoláz-
tatási pénztárából fedeztetik. A tanítói és tanári személyzet javadalmazása 42,220 koronát tesz, szolgák bére, adó, tűzifa, tanszerek, világítás sat. címén 6868 k 77 f. ösztöndíjakra 880 k van előirva.

Az alapítványi pénztárak hosszú sorozatának ismertetését helykimelésből mellőzzük, csak a jelentékenyebb tőkével rendelkező alapok közül nevezünk meg egy néhányat. *Harangpénztár* 29,797 k 52 f tőkével, de teher annyi van reá hárítva, hogy a mérleg csak úgy áll egyensúlyban, ha a bevételi oldalon 1673 k 82 f kölesönpénz felvételét irányozza elő, holott már is annyi adóssága van, hogy a kamattartozás fedezésére 510 k 18 fillért vesz fel a szükségleti oldalon. Temetések alkalmára rendelt harangozás díja címén 3634 koronát irányoz bevétele.

Az egyházi ispotályi pénztár 183,922 k 21 f tőkével rendelkezik: bevétele 11,954 k 22 f.; kiadása 11,598 k 93 f.; maradványa 355 k 29 f. A *Székely Dienes* ispotályi pénztárának 32013 k 98 f tőkéje van; bevétele 1600 k kiadása 1389 k 98 f. maradvány 210 k 02 f. Az *egyházi tanuló árvák pénztárának* a tőkéje 126,010 k 49 f bevétele 7417 k 51 f, 1470 k 66 f maradványon kívül kiadásra van előirva a bevétel összege. A *Szondy-Kenessey* alapnak tőkéje 51442 k 13 f.; bevétele 2572 k 10 f, mely 103 k 42 f maradvány kivételével kiadásra van előirányozva. A *Klobusitzky-Pallay* alap tőkéje 51.182 k 73 f. bevétele 2559 k 10 f.; mely 82 k 58 f híján kiadatik. Legnagyobb ezek

között a kistemplom építési pénztár 224,470 k 32 f tőkével, 20,623 k 50 f bevétellel, 6840 k 45 f kiadás-sal, 13,783 k 05 f maradvány tőkésítésre vár.

A felsorolt adatok azt mutatják, hogy a debreceni ev. ref. egyházközség vagyoni állása mennyiség tekintetében kívánni valót nem hagy fenn. Hogy pénzügyi gazdálkodása, pénztári kezelése mennyiben felel meg a joggal támasztható igényeknek: erre a kérdésre csak több évi zárószámadás adatainak ismerése után felelhetnénk meg. Ilyet azonban a nagy közönség még nem látott. Az is első eset, hogy a költségvetési előirányzat kinyomás alá került, a mi dőn megnyitott arra az első alkalom, hogy a mennyiben a költségvetés is tükröze a gazdasági rendszernek: valamennyire belétekinthetünk abba az eddig féltve őrzött titokba, mely a debreceni egyházközség vagyoni kezelését eddig jellemezte.

Ha egyházközségünk legvitalisabb értéke iránt közönbösséggel viseltetnénk: nem szereznek magunknak — eltekintve a munka fáradságától — azt a kedvetlenséget, mely bizonyára jelentkezni fog csupán azért, mert bátorságot vettünk e költségvetés dolgával való foglalkozásra. Mert hiszen régi tapasztalatunk, hogy egyházközségi intéző köröket idegesen érinti minden kritika. Pedig, hogy egy régi egyházi beszérlirőből idézzek: „a bölcsesség komolyabb, ha nézik, a munkásság kettőzötti szorgalmát, ha nézik, a mesterség kerekére olaj cseppen, ha nézik, a szentség áhitatosabb, ha nézik, a hűség öregbül ha nézik.” Eppen ezért higgye el végre valahára a debreceni egyházközség intézősége, hogy a titkolódzásba való burkolódzás sem az egyházközség érdekeinek, sem a közhitel, a közbizalom emelésének nem tett szolgálatot.

Ezeknek előrebocsátása után az ügy komoly sága által megkívánt tárgyilagossággal kívánunk a kezünk alatt álló költségvetéssel foglalkozni. Megvalljuk, hogy az első bepillantás nem nyújt elég támaszpontot arra, hogy az egyházközség pénzügyi politikáját szorosabb bírálat alá vegyük. E miatt egy két eset kivételével inkább formai fogyatkozásokkal való foglalkozásra vagyunk egyelőre szorítva.

A költségvetés záradékul kiadott gazdasági bizottsági végzésnek a 19. pont alatt foglalt részletből azt látjuk, hogy „a megállapított költségeloirányzatokat két formában, úgy mint az eddigi rendszer szerinti és a kumulatív kezeléshez alkalmazott alakban” vette a presbyterium. Más szóval, két rendszer alakjában készült el a költségvetés: egyik a régi rendszer szerint volt előállítva, a mely a közönség elé nyomtatásban nem volt kibocsátva eddig se, s a melyet az a rendszer jellemezett, melynél fogva minden pénztárnak, alapítványnak megvolt a maga külön adása, kölcsönvevője, kamatfizetője. Ezt a rendszert a haladó világ ma már úgy elfelejtette, hogy az újabb nemzedéknek fogalma sincs róla. úgy, mint a Mannlicher puskák idején a kovás puskák emlékét csak a tréfás emlékezet őrizi még valamennyire.

A közrebocsátott egyházközségi költségvetést el kell fogadnunk a kumulatív rendszer költségvetésének. Ha tévednénk feltevésünkben, annak nem mi vagyunk az okai.

A mintegy 90 más más rendeltetésű pénztár tőkejövödelmének egységes (kumulatív) kezelés alá vétele alkalmával nem azt a módozatot követte a költségeloirányzati munkálat, mely a dolog egyszerű és természetes törvénye szerint követendő lett volna.

Az lett volna a legelső lépés, hogy állapítsa meg az egységes kezelés alá veendő alapok különböző kamatláb szerint jövedelmező tőkéit, s mindeniknek (6% os, 5% os, pénzügyi betét sat.) számította volna ki a kamatjövödelmét, a részösszegek összeadása után megtalálta volna a kamatjövödelem legmegközelíthetőbb mennyiségét. Ezt viszonyítva az egységes kezelés alá vett tőkék összegéhez, biztos percentualis tételt kapott volna, mely a remélhető kamathányad mennyiségét meghatározta volna. E helyett az eljárás helyett, — a mi végtére se került volna többé egy félórai munkánál, mert a múlt évi záró számadásnak tartalmaznia kellett az adatokat — abból a feltevésből indult ki a munkálat, hogy az átlagos kamatjövödelem 5% lesz. Megengedjük, hogy hozzávetésszerűleg valami módon ez a numerus bizonyított ki a munkálat előtt, de ott, ahol pontosan meglehet határozni a számokat, soha sem engedhető meg a konjekturális feltevés. A költségvetés a nélkül is küzd a konjekturákkal, ezeket ok nélkül szaporítani nem szabad. Ha a múlt évi vagyonskimutatás kezünk alatt állana, könnyű volna demonstrálnunk, hogy a kamatjövödelem nem kerekén 5% lesz, már vagy több, vagy kevesebb. Már pedig ennek lehetőleg megközelítő, több tizedes jegyig terjedő kiszámítása annál inkább megkívántatik, mert hiszen itt csupán 0.1 vagy 0.123%-nyi eltérés is jelentékeny differenciákat von maga után, mely tekintve a tőkeállag tömegét, ezekre emelkedhetik a nagyobb tőkeerejű pénztáraknál s csalódással jár a kisebb pénztárakra nézve is.

A kamatjövödelem százalékának hozzávetőleges, önkényes feltevésből kiindult meghatározásánál nem állott meg a munkálat, hanem az egyes pénztárakat illető kamatjövödelmet a filléreknél kikerekítette. A kikerekítés nincs ugyan minden pénztárnál keresztül vive, hanem néhányszor olyan módon is foganatosított, hogy a fillérek összege egyszerűen elhagyatott. Így pl. az alapítványi pénztáraknál a IV. „a” alatt foglalt alapítvány kamatjövödelméből 75 fillér van kihagyva, a VI. h. szám alatti pénztárnál pedig 99 fillér sat. Bár milyen csekélységeknek látszanának is ezek: a pontosság, megbízhatóság tekintetéből nagyon fontosak. A kamatjövödelem százalékának megállapítását, levezetését külön táblázatnak kellett volna a költségvetési munkálatnak bemutatnia, s ad oculos demonstrálnia, hogy éppen 5%, sem több, sem kevesebb a kamatjövödelem. De hogy a pontos rendszer követése mellett is éppen ez a szám került volna ki a számításból: azt elhinni nem lehet.

Lényeges hiánya a munkálatnak, hogy az ingatlanok értékét sehol fel nem tünteti. A rendszeres költségvetés nem csak ezt mutatja be, de az ingatlanokat tagozat szerint, a bérlők nevének, a tagozat után fizetendő bérösszegnek egyenként való kimutatását sem nélkülözheti. Sőt itt sem áll meg, hanem kimutatja az ingatlan területének a quantumát is. Csak ilyen feldolgozás mellett veheti komoly vizsgálat alá akár a nyilvánosság, akár a presbyterium a bérelti viszonyokat.

Lényeges fogyatkozása a költségvetésnek, hogy indokolást nem mutat be. Egy-két esetben a jegyzet rovatban történik ugyan hivatkozás valamely presbyteri határozatra; ugyanitt egy pár tételre vonatkozólag találunk valami jelentéktelen magyarázó feljegyzést. De ezek egyike sem indokolás. A költségvetési munkálat előállításánál elengedhetetlen szabály, hogy minden olyan tétel, mely az előző

évi költségvetés összegétől lényegesen eltér, indoklást nyerjen.

Ilyen indokolásra lett volna szükség I. Tőkepénztár, fedezet 6. tételszám. Az új osztású földek hasznosbára 1904-ben 3065 koronában volt előírva, 1905-ben ez az összeg 1320 k 08 fillérre száll. Ugyanitt a 14. tételszám alatt a kezelési hatód az 1903. évi számadás szerint 21,340 k 29 f volt. 1904-ben 21618 k 78 f iratoit elő, de már 1905-re csak 16810 k 77 f van előirányozva az alapítványi pénztáraktól. Ugyanezen pénztárnál a szükségleti oldal 50. tételszáma alatt munkabér és anyagokra (reparációs költségekre) 13,057 k 89 f ment ki 1903-ban; 1904-re 5000 k, 1905-re ismét csak 5000 k az előirányzat. Persze, ha előttünk volna az 1903. évi előirányzat: talán megtudnók érteni a számadás és az előirányzat közt mutatkozó nagy eltérést. Így indokolás nélkül, tájékozatlanságban maradunk. A szükséglet 59. tételszáma alatt tartozások kamataira 780 k van előirányozva. Ilyen tétel sem az 1903. évi számadásban, sem az 1904. évi előirányzatban elő nem fordult. Kellő indokolás nélkül nem lehet a tételt elbírálni.

(Folyt. köv.)

Esdő szó.

115,900/1904. sz. Belügyministeri engedély.

Szeretett hitsorsosaink!

A máramaros-ugocsai ev. ref. egyházmegyébe kebelezett bökényi ev. ref. egyház is azon egyházak közé tartozik, mely önerejükön nem képesek magukat fentartani. S mint ilyen, az evangéliumi „egy-más terhét hordozzátok“ elv alapján óhajta igénybe venni azoknak szíves jóindulatát, kiket az isten jóléttel, gazdagsággal áldott meg.

Hozzátok fordulunk azért szeretett hitsorsosaink s mindenrendű, rangu, állapotu magyar honfitársaink s kérünk benneteket hittell, reménnyel, szeretettel: adjatok abból, amit Isten adott!

Templomunk, melyet az 1900. évben renováltattunk, még befejezetlen, belső felszerelése teljesen hiányzik.

Iskolatelkünk, melyet 1895. évben vásároltunk 700 forintért, teljesen pusztá, rajta sem iskolaépület sem tanítói lakás nincs.

A lelkészi lak, mely elég szép és tágas telken 1845-ben épült, annyira rozzant, hogy abban egy papi családnak tovább is lakni teljesen lehetetlen.

Hogy mindezeket újból építsük, avagy csak renováltassuk is: arra mi önerőnkön képtelenek vagyunk, sőt nem elegendő erre, a már egyházi fennhatóságainktól nyert segély sem. Egyházunk tagjai már meghozták önkéntes áldozataikat sokkal nagyobb mértékben, mint csak remélhettük volna is, dacára annak, hogy 138%-os egyházi adót viselnek állandóan

Hogy megmaradhassunk, hogy élhessünk, kénytelenek vagyunk könyöradományok után nyújtani kezünket. Bizonyos szeméremérzettel tesszük ezt, de az égető szükség kényszerít reá.

Nem így volt ez hajdan! A reformáció kezdetétől egészen a közelebbi múlt század utolsó negyedeig hatalmas támogatói, pártfogói voltak a bökényi ev. ref. egyháznak a Bay-Patayak, Ujhelyiek, óvári és szent-miklósi Pongrácok, Farkasok, Gencsik, Morvaiak, Géresiekben. Annyi sok századon ezek tartották fenn egyházunkat. De ma már ezen párt

fogókkal nem dicsekedhetünk. Ők elhaltak, birtokaik elpusztultak. Ezeknek telkein, birtokain azok a ruthén nemzetiségű gör. kath. gazdák laknak, kiknek ősei, mint jobbágyok és cselédek Bereg és Máramarosmegyéből behozva, református urainkat szolgálták.

Es bár elfoglalták a ref. urak és gazdák birtokait, egyet nem birtak letiporni: a magyar szellemet a magyar nyelvet. — Mert az itten élő kis magyarság — csaknem kizárólagos ármális nemesség — szívökben tiszta honszerellemmel, ajkukon az evangélium hamisítatlan szent igéjével, sokkal erősebb volt az idegen szellemnél, a ceremóniák léleknyűgöző hatalmánál s kivivta azt, hogy ezen ruthének — bár vallásuk görög katolikus — ma már nem beszélnek oroszul, hanem tisztán, szépen magyarul s külső magukviselete is teljesen magyar.

Ez az itteni, számra nézve sokkal kisebb magyarságnak a műve s annak a református magyar predikációnak, mely alkalmas és alkalmatlan időben, lelkesedéssel, szent elragadtatással szól Arpád nyelven a Krisztusban hívő lelkekhez.

Örömről szolgál erről bizonyosságot tenni. De egyszersmind fájó érzés vesz rajtunk erőt, ha azt gondoljuk el, hogy nemes missiónkban — anyagi erőnk híján — nem működhetünk olyan eréllyel, melyet exponált helyzetünk megkívánna. Félünk attól, hogy úgy járunk, mint itt Ugocea s a szomszéd Szatmár vármegye keleti szélén azok a községek, melyek egykor szinmagyarok voltak, ma már oláhok. Ettől félünk mi, ez ellen akarunk mi védekezni erőnk és minden tehetségünk latbavetésével s csakis azt kérjük mástól, amit magunk nem bírunk.

Egyházi hatóságaink s az áldott országos közalap, szívesen jönnek segítségünkre, de ezek sem tehetnek meg mindent, mert nekik is sok a gyermekök, sokra és sokfelé kell a segítség. Ahhoz fordulunk tehát, amit már nálunknál talán jobb helyzetben levők is vettek igénybe: a protestáns áldozatkésztséghez.

Kérünk annak okáért titeket szeretett hitsorsosaink s minden rendű és rangu magyar feleink, ne essék nektek terhetekre alázatos kérésünk meghallgatása. Adjatok abból, amit Isten adott, adjatok szeretettel, adjatok abban a biztos reményben, hogy szíves készséggel adott adományaitokból származó áldás nem fog méltatlanokra szállani. Emléket építünk adományaitokból a magyar nemzeti eszmének, oltárt állítunk az igazi hazafiságnak s szövétneket gyújtunk mely messze hintse sugarait — a tudománynak.

* * *

Szíves adományok az ev. ref. gondnoki hivatalhoz küldendők. Bökény, u. p. Péterfalva. Ugoceamegye.

Melyek után magunkat s nemes és szent ügyünket szeretett hitsorsosaink becses jóindulatába ajánlva.

Maradtunk Bökényben.

Ilyés Mihály,
ev. ref. egyházi gondnok.

Király Antal,
ev. ref. lelkész.

* * *

687,904.

A bökényi kisdud egyház, mely idegen nemzetiségek és vallás felekezettek között századok óta

küzd a magyar állam eszme megvalósításáért és a krisztusi elvek diadalra juttatásáért, kicsinysége és szegénysége miatt nem képes megfelelni hivatásának de hogy a haladó idők kívánalmainak némileg eleget tehessen, nagyobb építkezéseket óhajt fogatosítani melyek megvalósítására segélykérő felhívásának figyelemben vételét hit és vérrokonaink pártfogó szeretetébe ajánlom.

„Az erőtlenségnek erőtlenségét hordozzuk.“ Róm. XV. 1.

Máramarossziget.

Ssikssay Zoltán,
máramaros—ugocsai esperes.

* * *

3062/904. szám.

A kicsiny, de törekvő egyházat, mely a refor mátusság és magyarság érdekében e véghelyen fontos szerepre hivatott, hitsorsosaink s általában a nemes szívű ember barátok munkás szeretetébe melegen ajánlom.

Debrecen.

Kiss Áron
püspök.

Hol építsük fel az új gymnasium épületét?

Ezt kérdezi Vaskalap e lap múlt számában. Nézetét egyidejűleg elmondja és azt indokolja. En azokat, a miket mond, mind magamévá teszem. E mellett felhívom a figyelmet egy olyan körülményre, a melyre — valószínűleg — kevesen gondolnak.

Nem magyar anyanyelvű és nem ev. ref. vallású polgártársaink között, ha jelen vagyok, többször esik szó a debreceni ősi Collegiumról. Ilyenkor sokszor kérdést intéznek hozzám annak nagysága felől. Mivel az épület méreteit nem tudom, tájékozásul beszámolok azzal, hogy mi minden van a Collegium épületében. Nem feledkezem meg annak megemlékezéséről sem, hogy régen ott volt az alreál iskola is. Mikor elmondok mindent, csodálkozással kérdezik, hogy milyen nagy épület lehet az, a melyben mind az elfér.

Vallásunk „magyar vallás.“ Vallási ügyünk egyuttal nemzeti ügyünk. Ha hazánkat nagygyá, erőssé és magyarrá lenni óhajtjuk, akkor az ilyen kicsinek látszó momentumról sem szabad megfeledkeznünk, mert az ideális nemzeti ügy mellett nincs alkunak helye!

Azért építsük az új épületet vagy a Collegium hátulso udvarára a szomszédos telkek megvétele mellett, vagy a Collégium melletti Gulyás, Orosz, Bacsó és Ilyéssy féle házak megvásárlásával ezekre a telkekre.

Szetintem ha az előbbi helyre építik, akkor a Hüvelyes-utcát egyenesen kell a Darabos-utcára ki vinni.

Ha a Gulyás, Orosz stb. telkekre építik, akkor a hátsó udvar melletti kis közt ki kell szélesíteni, hogy a Fűvészkert-utca forgalma a Piac-utcával a Darabos utcán át bonyolítottassék le s így könnyebb a személyre biztosabb legyen az ifjuság közlekedése a kis portán (nyugati) át a Collegiummal

Bármelyik helyen épül az új épület, elég nyugalmas lesz és egyet képez a mostani épülettel.

A hátulso udvarra való építés mellett talán még

azt lehetne felhozni, hogy ezen a részen idővel olcsóbban lehet telket vásárolni, ha további bővítésre lesz szükség, ellenben a Gulyás stb. telkeken való építést a tanulásra alkalmas, vagy alkalmassá teendő Fűvészkert teszi ajánlatossá.

A hátulso udvar további bővítésére önként kínálkoznak idővel a régi Lisztes-féle kocsmá és a mellette levő ház a mikor is a Dávidházy-ház mellett lesz szükséges a Hüvelyes és Fűvészkert-utcát, utcával összekötni.

En ilyenfajta hazafias munkát ajánlok minden magyarnak, mert ezzel a más anyanyelvű más hitelvű polgártársaink érzékenységét nem sértjük s iskolánknak, vallásunknak is becsülést szerzünk.

Nagyszében, 1905. febr. 6.

Dr. Megyeri Károly.

IRODALOM.

Néhány szó a „Debreceni Lelkészi Tár“-hoz.

Csak általánosságban óhajtók a Lelkészi Tárhoz szólni.

Az előfizetési felhívás, illetve a Tár megjelenését jelző irodalmi jelentés következő tétele adja kezembe a tollat: „ugy értjük a magas nívout, hogy minden dolgozat a maga nemében értékes alkotás, de nem úgy, hogy a dolgozatok olyanok volnának melyek nem valók az egyszerű, falusi szószékekbe. Ellenkezőleg a szerkesztő sokat ad arra, hogy a dolgozatok lehetőleg népszerűek tehát bármely templomban elmondhatók legyenek.“

Tehát a vállalkozás egyenesen arra számít, hogy a falusi lelkészek mások kidolgozott, lehetőleg népszerű beszédét azon módon viszik a szószékre a hívek előtt való elmondásra.

E körülmény indít azon kérdés felvetésére, mi lehet a célja ilyen Lelkészi Tárnak, illetve ezzel összeesik ama másik kérdés: hogyan kell a lelkésznek mások kidolgozott egyházi beszédét használnia?

Szó sincs róla, kötelessége minden lelkésznek minél több jeles egyházi beszédet olvasnia, minél több neves egyházi író beszédét tanulmányoznia, de már sportszerűen üzni mások kidolgozott, népszerű beszédének szószéken való előadását — amire a fentiek szerint a Lelkészi Tár is számít* — ugy hiszem, ellenkezik ugy a templomi szószék méltóságával, mint az igehirdető önértetével, mely őt önálló munkálkodásra, önművelésre buzdítja. Hiszen még az adminisztratív dolgokkal tulontul elfoglalt lelkész is érzi, hogy ő első sorban igehirdető s ennek a feladatának igyekszik első sorban eleget tenni s gyakorlott lelkész képes is erre mások kidolgozott népszerű beszédének felhasználása nélkül is annyival inkább, mert az is bizonyos dolog, hogy sokkal nehezebb mások beszédét megtanulnia s elő adnia, mint a maga által készítettet. Már pedig ha a megfelelő hatást akarja vele elérni, jól meg kell tanulnia; ha pedig csonkán-bonkán viszi a szószékre ez ellen minden szerző tiltakoznék.

* Ez tévedés. A népszerű kidolgozás nem követeli meg a szóról-szóra való átvételt s ugy áll a dolog a mint azt felszólaló is kifejti: azok egyszerűen tanulmányul és mintául szolgálnak a lelkész által készített beszédhez. Szerk.

Távol áll tehát a Lelkészi Tártól, hogy a kényelem párnája legyen, vagy hogy az általam fentebb idézett s kifogásolt célt tűzze ki, mert ezzel csak legatusok s kezdő theológusok számára lehet írni s az ugynevezett *sorvezető* szerepre vállalkozni, bár elősmerem, hogy a mások kidolgozott beszédének használata vitatható kérdés s nem tudom, hogy az általam fentebb kifogásolt cél hangoztatását a Tár érdemes szerkesztőjének az elmélet sugalta-e, vagy ahhoz a tapasztalat adta az impulzust?

Magam szerény meggyőződése szerint, hogy ha már a Lelkészi Tár kész, kidolgozott beszédeket ad, nem pedig beszédvázlatokat, ama leg melegebben üdvözlendő törekvés mellett, mely szerint a Tár lehetőleg minden egyes esetre lelkeszi dolgozatokat igyekszik hozni — célja nem lehet más, mint a melyet — hiszem — az érdemes szerkesztő is tulajdonképpen kitűzött, hogy a Tárban általa leközölt beszédeket használja kiki úgy, miként például a klasszikusokat olvasni, tanulmányozni szokták, hogy magát az ember képezze, izlését tisztítsa, nemesítse, nézkörét szélesbitse, közismert szónokok jótulajdonságait elsajátítsa s azokat a szöveg választásában ennek beszéddé való feldolgozásában, a gondolatok csoportosításában, s általában a szónok rendelkezésére álló eszközök felhasználásában stb. tanulmány tárgyává tegye.

Ily cél mellett lehet, sőt kell oly értékes beszédeket is közölni, melyek a falusi szószekek színvonalát meghaladják, mert csak így lehet elérni a predikáció irodalom emelkedését.

Ilyeneket ad a D. L. T. ezért üdvözlöm a Tár buzgó szerkesztőjét, sikert, Isten áldását kérek némes törekvéseire.

Győrtelek, 1905. február hó.

Fuhász László
ev. ref. lelkész.

K Ü L F Ö L D.

Genfi jegyzetek.

A központi egyház nagy test, de nagy a tehetetlensége. Szabadulni az államtól. A liberálisok programja. Az independensek kiválása 1849-ben. Egyesületek az egyház helyett. Az evangelisation populaire szerepe. Istenitisztelek a bálteremben.

II.

A mostanihoz több vonásban hasonló lehetett Genf helyzete negyedfél századdal ezelőtt, mikor az ige fegyverének hathatós volta abban a hatalmas kézben úgy megbizonyosodott.

Ma a genfi protestantismus nagy organuma, a „nemzeti egyház“ van hivatva első sorban e pallos forgatására. Hivatalból tagja minden prot. genfi polgár. Nagy test. Milyen hatalmasan tudná ez forgatni azt a pallost — ha tehetetlenségi nyomatéka oly súlyos nem volna.

Nem jegyzem ide annak az egységnek a következménysorozatát, a mely egység keresztyén egyház és egy ma már közömbös állam között fenn áll. Messze vezetne, de meg látatlanból sem nehéz ezeket elképzelni. A mai viszonyok között ez az egység Kálvin céljaival éppen ellenkező eredményeket ér el. Sürgetik is gyakori izben a szétválasztás nehéz kérdésének a megoldását, de azt hiszem, hogy a genfi kantonnak ez csak majd Franciaország ut-

ján fog sikerülni, noha a két mozgalom egymástól lényegesen különbözik. Genfben nem az állam, hanem az egyház tagjainak és a lelkészeknek egy része szorgalmazza az elválasztást.

Az állam bilincseinél azonban sokkalta súlyosabb az a másik tény, hogy az egyház nem homogén. Lelkészei között sok tiszteletreméltó buzgalmat s aggódó odaadást látunk, de a legnagyobb rész még mindig nem józanodott ki a „liberalismus“ mámorából. Az utóbbi időben ugyan behuzta a körmét a „liberalismus“ (azt mondják, csak néhány év óta), a mennyiben nyilvánosan nem igen hánytorgatja negatív tételeit, hanem megmarad a theologia sorompói között, néha azonban neki-neki rugaszkodik, hogy ne maradjon ártatlan a jóra való törekvésekre nézve.

Ihol egy példa. Most kezdték meg a készülődést a nyáron Genfben tartandó „unitarius kongressus“-ra! A koripheusok névsorának az élén — szomorú dolog! — theol. tanárok és lelkészek nevei diszelegnek.

* * *

Sehol sem vonták ugyan le a 19. század liberálisai vakmerő állításaiknak egyszerű és természetes consequentiáját, de eme mulasztás talán legszembeesőbb a genfiiek részéről. Buisonnak, a genfi liberalismus szervezőjének ez volt a programja: „Egyház, de lelkész nélkül; vallás, de hitvallás nélkül; cultus, de mysteriumok nélkül; moral, de theologia nélkül; Isten, de systema nélkül“ s váltig hangsúlyozta új vallás alapításának a szükséges voltát. S ime liberalismusa megalkudva ifjúkori önértékeléssel, lemondva előbbi szép reményeiről, meghúzódott a keresztyén egyház kebelén, mint egyik theol. iskola az evangéliomi orthodoxia mellett. Ez a kores-liberalismus látja most jónak unitarius vilákkongressusával boldogítani a megnyomorított genfi ref. egyházat.

* * *

A genfi nemzeti egyház relativ, sőt részben absolut tehetetlensége régi dolog. Ennek az eredménye volt már az *independens egyház* kialakulása is (1849), a mely mind idáig megtartván ugy iskolai, mint templomi katedráin a határozott positiv irányt, kezdettől fogva szabadon mozgó fáklavivője volt az evangéliom ügyének s dajkálója azoknak a vallásos egyesületeknek, a melyek képesek voltak egyesíteni mindkét egyház világi tagjainak és lelkészeinek legjobbait a keresztyénségnek intézményekben való megtestesítésére.

Ezek az *egyesületek* végzik ma Genfben az evangéliomi munka dandárját. Minden társadalmi osztálynak megvan a maga vallásos köre, a hol szellemi légkört vallásos levegőt talál a templomok ajtaján túl is. Első tekintetre úgy látszik, mintha ez a nagy egyesületi élet az erők egységének a rovására esnék, de egyetlen pillantás az ő dolgaikra megmagyarázza, hogy nem az erők szétforgácsolását jelenti ez, hanem a legpracticusabb és legokosabb munkafelosztást. Mindenik grup úgy áll szemben halál mikro-bákkal megfertézett környezetével, mint egy-egy kis phakocyta-sereg, a melyeknek élén a vezér, a lelkész valóban csak *egy* munkás a sok között, aki — ha feladatának centruma a templomi predikáció — legdiadalmasabb sikereit a peripheriakon, valódi hi-

veivel karöltve éri el, a kikre nem mondhatja a cynikus elvetemültség, hogy mesterségük az evangéliom propagálása. A világi munkatársak között nem egyszer bámulatos theologiai jártasságu egyénekre találunk.*

* * *

Rövidség okáért csak egy ilyen társulatról jegyzek ide néhány vonást. A többinek a functiója is hasonló ezéhez.

Az egyik legnagyobb grup az u. n. *Evangelisation populaire*. 25 év óta végzett munkájáról pár hónappal ezelőtt adott ki emlékkönyvet Favre Ernő ur (kinek a foglalkozása geologus, különben pedig egyik világi munkatárs.)

Ez a társulat megv. sz. vagy kibérel a város különböző pontjain 3—4 jó tágas, többnyire a célnak igen jól megfelelő kávéház helyiséget s berendezi azt cultus helynek. Helyiségeit minden 3—4—5. évben változtatja. Idáig 26 ilyen rendes helye volt. Délutánonként és esténként e helyeken istentiszteleteket és családi összejöveteleket tart Közönségről részint hirdetések, részint látogatásokkal egybekötött szóbeli meghívások útján gondoskodik. Az összejöveteleken nagy szerepe van az éneklésnek; egy-egy alkalommal rendszeren három egyén beszél; egy-egy előadás nem tart tovább 10—12 percnél s a gyűlés pontosan végződik; az előadások egyszerűek, megfelelők a halgatók szükségleteinek, kiknek a szelleme nehézkes, a teste bágyadt a napi munka után. Igen jellemző egyik lelkésznek a következő nyilatkozata: „En arra törekszem, úgy mond, hogy a bibliai szöveget jól megmagyarázzam, de tudom, hogy N. ur a maga egyszerűségével, nyájas modorával, szíves elbeszéléseivel sokkal jobban hat e terem látogatóira mint én.“ Ez a mondás minden esetre tulzott, mert a kettős tevékenység együtt éri el azt a sikert, a mit elér. Továbbá ugyanezen egyesület időnként vendégül hívja a legnevezetesebb francia szónokokat keresztyén sociálistákat és theologusokat s ilyenkor vagy az óriási Salle de la Reformation-ban, vagy éppen az anarchisták központi helyiségében rendez vitatkozásokkal összekötött konferenciákat, a melyek egy-egy héttig eltartanak.

Természetesen az eféle tevékenységek eredményét nem lehet statistikába összeállítani. A 25 évig meleg munka szemmel látható eredményeként mégis a következőkre utal a tudós szerző. Ez az egyesület vetette meg az alapját a genfi olasz prot. egyháznak, a melynek jelenleg mintegy száz tagja van. A vasuti alkalmazottak körében tartott gyűléseinek maradandó egyesület lett a vége, valamint a bérkocsisok és utcaseprők közt kifejtett missiójának is. Ezen új grupok most megbízható vezetések alatt önállóan fejlődnek, erősbbödnék.

Egyik jelentős következmény a Victoria Hall fényes hangverseny termében állandósított isteni tiszteletek, a hol öt év óta minden vasárnap *Frank Thomas* theologiai tanár tart apologeticus beszédeket. Részint a hely feltűnően világias jellege (a templomok küszöbét socialista vagy éppen anarchista már csak elvből sem lépi át), részint az ügyesen meg-

* Folyó évi jan. 17-én halt meg *Thoury* Márk tiszteletbeli egyetemi s gymnasiumi természetrajz-tanár, a ki a „Genesis I—II. fejezete“ és „A feltámadás ker. dogmája“ c. alatt olyan két könyvet írt a melyek bármely szaktudós theologusnak becsületeére válnának.

válogatott actualis témák (a melyeket előre hirdetnek a napi lapok), részint a szónok elegáns előterjesztési modora minden alkalommal képes ide 2—3 ezer főnyi hallgatóságot összehozni.

* * *

A genfi evangéliumi protestantismus hittel bátorsággal, elevevésséggel és férfias erővel áll szemben a szennyes áradattal, a mely ma zajlik az egykori „Theopolis“ falai között.

Azon általános határozatlanság közepett, a melyet világszerte ural a társadalom minden rétege az evangéliomi protestantismus sehoh sem vitatkozhatik a methodusokról. Egyedül az ő útja az melyet köd nem borít s mely a boldog tájak virányihoz vezet. De csak az eleven *keresztyén activitus* föltétele alatt.

A socialis keresztyénség lehet csak az egyetlen felelet a socialis atheismus és az indifferens socialismus ábrándjaira! S e tekintetben nyilvánvaló a catholicismus fölött a mi kettős előnyünk: birtokunkban a Krisztus evangélioma s a Reformatio hatalmas, intellectualis szép öröksége!

Kónya Gábor
ev. ref. lelkészjelölt.

GYÁSZ-ROVAT.

Hegyi Mihályné.

Özv. Hegyi Mihályné, családi nevén Józsa Eufrozina, Szilágysomlyón született 1828-ban. Szülei kitünő nevelésben részesítették testi és lelki szép tulajdonokkal megáldott leányukat, ki 1845-ben — 17. éves korában — férjhez ment Hegyi Mihály ügyvédhez. Férje a gr. Degenfeld, Tisza, hg. Odescalchy családok jogtanácsosa volt. Az élénk szellemű és művelt asszony ez uton személyes és meghitt ismerettségbe jutott e családokkal, melyek közül többhöz meleg barátság is fűzte.

1877-ben, 32. évi boldog házasság után özvegyen maradt és csendes elvonultságban, kálvinista egyszerűséggel élve, a jótétemények gyakorlásában talált vigaszt és gyönyörűségét. De lelkét is folyton képezte, ismereteit, tapasztalatait gyakori utazásokkal bővítette. Bejárta majdnem egész Európát és felkeresett minden prot. vonatkozásu helyet, külföldön is bőségesen osztva tiszta szívből jövő adományait a szegények és árvák fölsegelésére. — 1888-ban részt vett, mint egyetlen magyar nő, a ref. egyházak nagy gyűlésén Londonban, hol a föld öt részéből gyűltek össze hitsorsosaink. Ez alkalommal fordult meg Edinburgban; Franciaország. nevezetes ref. városában Montauban és Kálvin városában Genfben. Itt mély áhitattal kereste fel a Kálvin emlékére alkotott műveket; általában mindenütt a vallásos mozzanatok kereste és egyházához való ragaszkodása folyton erősült. Ezt bizonyítja az a szép emlékoszlop is, melyet Debrecenben a magyar hitvalló lelkészek emlékére emeltetett 1895-ben.

De nemcsak a prot. nőnek, hanem a magyar honleánynak is mintaképe volt e ritka asszony. Hazáját nemcsak könyvekből ismerte, hanem személyes tapasztalataiból is. Beutazta egész Magyarországot,

annak kies fürdőiben megpihenve és gyönyörködve főként Kárpátjaink természeti szépségeiben.

Külföldön szívesen és tisztelettel fogadták, itthon is mindenki kereste társaságát; egyszerű, fenkölt gondolkozása mindenkit vonzott!

Nem szünt meg jól tenni haláláig. Jótéteményeinek sorozata fenntartja nevét a ref. egyház történetében!

A mi fejlődő ref. leánynevelésünkről is megemlékezett, erről a zsenge, törekeny plántáról, mely csak most bontja első, illatos szirmait, míg a „*teremtés urai*“-t szolgáló iskolák, intézmények viharral dacoló tölgyekké nőttek.

20,000 koronát hagyott e kegyes urnó ref. leánynevelő intézetünk céljaira s ez a maga nemében első, nagy alapítvány nemcsak arra kötelez, hogy mi is kegyelettel őrizzük áldott emlékét, hanem arra is, hogy hozzá hasonló nőket neveljünk, kikre ráillik Széchenyi mondása: „Ok a polgári erény s nemzetiség védangyalai.“

Buzduljatok fel a nagy példán ti tehetősek s ne kicsinyeljétek mosolyogva a leánynevelés századokon át mellőzött kérdését, hiszen fiaitok és hazátok sorsa leányaitoktól függ, mert „a hol magyar anyák nincsenek, nincsenek magyar hazafiak sem.“

Koncs Aurélné, Karácson Ottilia
felsőbb l. isk. tanítónő.

KÜLÖNFÉLÉK.

Templomi szemle.

A Kossuth-utcai templomban *Szele György* lelkész ur fejezte be a múlt számban ismertett beszéd ciklust. A Nagytemplomban *K. Tóth Kálmán* prédikált Csel. XVI. 31. vers: „Higgy az Ur Jézusban és idvezülsz mind te, mind pedig a te házad népe“ alapján a családi élet nagy jelentőségéről. A szép alkalmi beszéd ebben a kijelentésben csúcsonyult, hogy Jézus a családi élet élő temploma. A Kistemplomban *Biró Ferencz* már elválasztott örvendi rendes lelkészt hallgatta nagy közönség. Az Ispotályban *Jánosi Zoltán* szolgált és Máté 10, 11—15. verse felett prédikált. Beszédének főtétele és részei ezek voltak: „Az evangéliumi hit a családi boldogság alapja.“ 1. Mert a családi boldogságot aláásó bűnöktől megőriz és a családhoz boldogító erényekre ösztönöz. 2. Mert a családi élet sajátos viszonyát szentnek hirdeti, s végre 3. Mert az a boldogság, a melynek az evangéliumi hit az alapja, megáll minden viharban. A klasszikus, a modern és a keresztyén világnézet eredeti és megkapó összehasonlítása emelte közvetlen hatását ennek az időszerű farsangi beszédnek, mely valóságos dicshimnusz volt a ker. házasságnak.

A szolgáló lelkészek nem látszott meg, hogy esketéssel és temetéssel is szokatlanul

nagy mértékben elvannak foglalva. Pedig naponta látjuk őket 2—3 alkalommal is, a mint szép, de nehéz hivatásukat teljesítik.

— **Lelkészbeiktatás.** Szép és lélekemelő ünnepély folyt le e hó 12-én az olesva-apáti ev. ref. egyházban, ekkor iktatta be ugyanis az egyházmegye nagyérdemű esperese a gyülekezet megválasztott ifju lelkészét *Hársányi Pál* volt főiskolai szénior, a debreceni főiskolának a közelmúltban egyik kiváló növendékét. Tíz óraker, harangok zugása közben vonultunk be az Urnak házába, mely ugy külsejével mint belső szépségével arról győzött meg bennünket, hogy Olesva-apátiban áldozatkészség s erős hitélet hatja át a szíveket. A szép tágas templom alig volt képes befogadni a közeli községekből is nagy számmal összesereglett hallgatóságot. A 235-ik dicséret két első versének elhangzása után a megválasztott ifju *Timótheus* tartotta meg beköszöntő beszédjét *I. János IV. 8.* alapján („Az Isten szeretet“). Beszédének előadása, tartalma öröm könnyeket csalt a szemekbe s édes megnyugvás érzetét költötte fel a szívekben, mert hiszen minden embernek nagy boldogság azt tudni, hogy „Az Isten szeretet.“ Az istentisztelet első részének bevégeződése után, az Urasztala előtt — melyet a gyülekezet presbiterei állottak körül — folyt le a tulajdonképeni beiktatás. Nagyt. *Segesváry János* esperes ur szépszavakban emlékezett meg a gyülekezet előbbeni lelkészeiről, majd az egyház anyakönyveinek pecségeinek stb. átadása után szívből jövő szavakat intézett a gyülekezethez s annak lelkipásztorához, őket egymás szeretetébe ajánlva. Végül az új lelkész szólt még néhány szót a gyülekezethez, többek között ezeket mondva: „szerető szívemet adom nektek igaz szeretetekért“. Ezután ismét felhangzottak a fent említett dicséret 5-ik versének hangjai, mi alatt a gyülekezet tagjai Isten szeretetétől áthatott szívvel tértek meg hajlékaikba. Nem lenne tudósításom teljes, ha meg nem emlékezném ama szíves vendégszeretetről, melyet egy derék egyháztag házában — a Kósa család körében — volt szerencsénk élvezni. Így folyt le az olesva apáti ifju lelkész beiktatása. Mi pedig kik jelen voltunk vidékről, ama drága kincsessel szíveinkben indultunk el otthonunk felé hogy: „Az Isten szeretet.“ Isten szeretete örökjék s áldása legyen a gyülekezeten s annak ifju lelkipásztorán s munkáján. *Egy jelen volt.*

— **A második budapesti ev. ref. országos zsinat második ülészaka** a zsinati elnökség újabb s most már végleges elhatározása folytán, folyó évi március hó 16 (tizenhatodikán) d. e. 3/4 10 óraker nyílik meg Budapesten, az ügyvédi kamara Szemere-utcai épületében.

— **Dorogi Lajosnak**, a hevesnagykunsági egyházmegye esperesének és Kisujszállási lelkésznek temetése Kisujszálláson február 17-én a közrészvét imponáns megnyilvánítása mellett ment végbe. Ott volt a város egész közönsége felekezeti különbség nélkül. Jásznagykunszolnok megye főispánja, az egyházmegye gondnoka és lelkészi kara majdnem teljes számban, az egyházkerület és a főiskolai igazgató tanács képviselőjében *Dávidházy János* esperes, más egy-

házmegyék képviselőjében Szikszay Zoltán és dr. Baltazár Dezső esperesek, továbbá Géresi Kálmán főigazgató és egyházkerületi tanácsbíró, Zoványi Jenő sárospataki főiskolai tanár, a debreceni főiskola és a mezőturi főgymnasium küldöttei stb. A gyász szertartás a templomban folyt le, ahol a gyülekezet éneke és a főgymnasiumi énekhar meglepően szép összhangzatos éneke után Dávidházy János esperes imádkozott mély érzéssel és igen szépen. Azután Kiss Ferencz püspökladányi lelkész méltatta a megboldogult lelkész-esperes érdemeit egy oly beszédben, a melyek gondolatokban való gazdagságával és formai szépségével teljesen magával ragadta és felemelte a gyászoló közönséget. Éles ítélőképességgel és meleg szeretettel rajzolta az elhunytak az önfeláldozásig menő rideg kötelességérzetét és mélyen érző szívének önzetlen ember-szeretetét, az a kép pedig, a melyet a református papi hivatásról festett, méltó volna rá, hogy a lelkészképző iskolákban és a papi dolgozó szobákban állandó szemlélet tárgya legyen. Végül a sirnál Kövendy Dénes nagykunmadarasi lelkész bucsúztatta el a megboldogultat néhány igazi és meleg szóval.

— **Furcsa história.** Egyik néppárti s így ultramontán klérikalís ujság közleményt adott ki lapjában; az a címe hogy „Politika a szószéken.” Kiváncsi érdeklődéssel határoztuk el magunkat arra, hogy elolvassuk a dolgot. A címe eléggé hangzatos, s majd arra gondoltunk, hogy na most, kikap valamelyik plébános atyánkfia, a miért a szószéken politizált. De úgy kell neki. Elkészültünk, hogy teljes elismeréssel fogunk adózni a közleményért, mely a református egyházfőktől kiadott intelmek mintájára korlátok közé kívánja terelni a papi korteskedést. Az elismerés nyilvánítását azonban majd csak a végére hagyjuk. A dolog veleje az, hogy a kisszebeni prépost-plébános ur szabadelvű párti volt. A választási küzdelem lefolyása után levelet vett, melyben pártállásáért s egyéb reprodukálhatatlannak jelzett historiákért kemény szemrehányást kapott. Eddig még hagyján. Hanem a plébános ur kapja-fogja a levelet, felviszi magával a szószékbe s ott a „szent beszéd” keretében azt felolvassa. Lehet, hogy a „szent beszéd”-nek garnirungra volt szüksége, s a plébános ur valami evangéliumszerűnek találta az eredetileg tót nyelven írott levelet ilyen célzattal felhasználni. Szinte csiklandozhatja a többi plébános atyafiakat hogy az esetleg nyerhető *privát leveleket* még reprodukálhatlan tartalmuktól is eltekintve, a kisszebeni plébános ur példájára a „szent beszéd” keretében időről időre bemutathassák s hallgatóik lelkiépítésére kellően kihasználhassák. Azonban ne térjünk messze a tárgytól. Nem az a baja a tisztelt klérikalís ujságnak, hogy a kisszebeni plébános a pártpolitikai kérdéssel foglalkozó s aligha minden pontjában csupán beismerhető tényekre célzó *privát levelet* a szószékbe vitte. Világért se az a baja Hanem az bántja, hogy miért nem volt a kisszebeni plébános néppárti? Mert ebben az esetben kész volna az abszolúció. A konklúzió pedig, mivel a kisszebeni plébános

az ő préposti mivoltát a királynak, a megyés püspöknek s némi részben Hodossynak (bizonyosan ez lett ottan országgyűlési képviselő) köszönheti, amit ő (már t. i. a kisszebeni plébános) a szószékéből szólva el is ismert, a klérikalís ujság részéről nem egyéb mint az az *ájtatos felkiáltás*, hogy „*oh katholicus autonomia, jöjjön el a te országod!*” Mondhatjuk hogy nem valami magasztos célzattól áhítózik a t. felsóhajtó a katholicus autonomia országa után. Végtére is az keserithette el hogy a kisszebeni plébános a házi fegyvertárból szedte elő a puskát, melyet az ultramontán néppárt mellének szegezett a szószékéből, midőn így kiáltott fel kenetteljes hangon: hogy „*a néppártnak sem pápai, sem püspöki approbációja nincsen s így nem tekinthető olyan pártnak melyre a katholicusnak szavaznia kötelessége volna.*” Kiábrándulva tettük le a lapot, mely e közleményt hozta, mely sehogy se úgy végződött, de nem is úgy volt tartva, a mint címe után vártuk. A kisszebeni plébános nem a szószékbe vitt politizálásért kapott megrovást.

— **A református nőnevelés** igen gyenge lábón áll. Eppen ezért tisztelettel kell meghajolni azon fenkölt gondolkozásu nők előtt, a kik a református szellemű nőnevelés emelésével akarják biztosítani egyházunk fenmaradását és fejlődését. Mélyen fejlődő igazság van abban, hogy a család lelke a családdanya, az ő vallásossága és hithűsége veti meg alapját gyermekei vallásos érzelmeinek. A könyörületesség érzelmeinek gyakorlására is első sorban a nők vannak hivatva, ez az alapgondolat nyer kifejezést a diakonissza intézményben, mely a külföldi protestáns egyházakban már nagy virágzásnak örvend. Ime néhány adat nőnevelésünk és emberbaráti intézeteinkről, melyek azt bizonyítják, hogy e téren még a kezdet kezdetén vagyunk. A magyarországi 98 árvaház közül katholicus jellegű 30, református 2, összesen 66 gyermekkel, holott az összes árvaházakban elhelyezett 5751 gyermek közt 543 ref. vallásu. Az ország 49 tanítónőképző intézete közül 3 református 169 tanulóval, holott a tanítónői pályára készülnők száma 3007. Az ország 26 felsőbb leányiskolája közül 3 református, melybe az összes 5085 felsőbb leányiskolai tanuló közül csak 574 jár, holott az összes felsőbb leányiskolákban 740 ref. vallásu tanuló jár.

— **Pálinkaivás.** A pálinkamérések előtt tolongásig menő csoportosulások alakulnak vasárnaponként főleg a délelőtti órákban, az istenitisztelek ideje alatt. A templomba siető köönség menet kénytelen letérni a járdáról, úgy elállják azt a mérések előtt a pálinkaivók; hazamenet már ténfergő alakokkal találkozók, akik az utcákon szanaszét dülöngözve járnak s az éktelen gajdoláson kívül még éktelenebbül káromkodnak. Mig a vallásos lelkiületű ember a vasárnapját lelkiépülésre használja: az iszákosság áldozata nem csak heti keresményét szórja a koresmárosok zsebébe, hanem viselkedésével közmegebotránkozást is kelt. Szomorú állapot! Ezen a türhetlen helyzetben kíván segíteni Budapest főváros közgyűlése. Február 15-én tartott ülésében ugyanis határozatilag kimondotta, hogy a *pálinkaméréseket vasárnap egész napon át zárva kell tartani.* Gratulálunk a székesfőváros közgyűlésének humanus határozatáért, s *követésre ajánljuk a jó példát Debrecen város közgyűlésének is.* Mert bizony a legéberebb rendőri felügyelet sem menti meg az utcán járó közönséget a ré-

szegen bugdácsló bepálinkázott alakok botrányos viselkedésétől, melyet a tisztességes ember morálja már eddig is nagyon megelégtelt. De meg e szerencsétlen alakok s családjaik érdekéből is kevesbbíteni kell az alkalmat arra, hogy e boldogtalanok vad szenvedélyöket a vasárnapi ünnepen elégeithessék ki legnagyobb mértékben. Bizalommal várjuk városunk közgyűlésének érlyes beavatkozását.

— **Szociáldemokrata képviselő az országgyűlésen.** A szegvári választó kerület az első, mely az országházba szociáldemokrata képviselőt küld. Erdemes, hogy a jelenségnél megálljunk néhány perere. A megválasztott képviselő jelenleg felekezeten kívüli s olyan kerületet hódított meg, melyben a szavazó polgárok 90%-át római vallásu honpolgárok képezik. Ebből a szempontból érdekel bennünket a kérdés. A képviselő, a mint a lapokból olvassuk, a maga ujságjával, kalendáriumával, röpirataival már korábbi idő óta preparálta, a maga publikumát. A római vallásuak, a mint látszik, ezt nem tudták ellensúlyozni, jóllehet e választókerület területén katolikus főurak latifundiumai terjengenek. Van is most panasz a klerikálisok körében. Feljajdulnak hogy míg a szociáldemokrata apostolok képei ott függenek a falon a feszület társaságában: a „Néppárt” című ujság az egész kerületbe csak 13 példányban jár (saját beismerésök szerint), s abból is egy tisztelet példány, kettőt pedig valami öreg nénike járát. Azt hisszük, hogy fején találjuk a szegyet, a mikor éppen e jelenség révén mutatunk rá a tünet okára. Tessék a népet tiszta evangéliumi s egészséges szellemi táplálékkal látni el, melynek ízét az értelmes alföldi magyar megérzi, értékét méltányolja. S ne azon törje magát a magyarhoni pápista papság, hogy a protestáns dánok között szervezzen missziókat, melynek segélyezésére koldus hazánkban a „Jó Pásztor” zárdája gyűjtéseket eszközöl, hanem seperjen a maga háza előtt, reformálja magát Krisztusi szellemben s ne politikai párturalmi törekvésekkel kösse le erejét. Ne maszlagot szórjon, hanem elégitse ki a szomjuhozó lelkeket az evangéliumi igazságok forrásából meritett itallal. Meglássza, hogy többet használ vele Isten országa terjesztésének s hazája boldogságának. Akkor ne féltse a jámbor népet a szociáldemokrata képviselő megválasztásától.

— **Orgona átvétel.** Nagyida (Abauj torna megye) község részére Ország Sándor rákospalotai orgonagyáros cégnél megrendelt új orgona felállítván, az átvétel mai napon megtörtént. A mű a legújabb csőrendszer szerint készült, kiváló könnyű és pontos működésű, hangja igen kellemes, erőteljes és a változatok összeállítása igazi szakértelemre vall. A szakértő bizottság teljes megelégedése mellett örömmel üdvözölte az ország legrégebb és hírneves cégét ezen legújabb mű készítése alkalmával.

— **Lapunk** zártakor vettük az értesítést, hogy a nagybányai egyházmegye egyik régi munkása Bodor Pál tiszabereki lelkész 75 éves korában meghalt, temetése folyó hó 15-én történt. Nyugodjék békében Nekrológiát kérjük.

— **Fogtájást és szájbüzt** azonnal megszüntet a „Plombus” amerikai önplombázó szer. Bővebbet a lapunk mai számában közzétett hirdetésben.

Tartalomjegyzék: Olvad a hó . . . Révész János. — A zsinat munkája. Dr. Baltazár Dező. — Tárca: Farsangban. F. Varga Lajos. — Emelkedő partok. Vándor. — A nő

lelke. Sáfrány Lajos. — **Tanügy:** Hogyan menthetők meg népiskoláink? Andornaki. — **Közéletünk:** A püspöktől. Kiss Áron. — A debreceni ev. ref. egyház 1905. évi költségvetése. — Esdő szó. Király Antal. — Hol építsük fel az új gymnasium épületét? Dr. Megyeri Károly. — Irodalom. — **Külföld:** Genfi jegyzetek. Kónya Gábor. — **Gyász:** Hegyi Mihályné. Konczné, Karácsony Ottilia. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: **DR. FERENCZY GYULA.**

Pályázat.

A sárospataki református főiskola akadémiai igazgatósága pályázatot nyit az u. n. *systematika-theologiai katedrára*, amelynek munkakörébe a ker. hit-, és erkölcstannak, meg a dogmatörténetnek előadása, illetőleg az e tudományok körébe vágó special collegiumok, vagy szeminariumok adása tartozik. Heti óraszám 10 (tiz). Tanrendszer-változtatás esetén a megválasztott köteles magát alávetni az esetleges tantárgy változtatásoknak.

Pályázhatnak:

I. oly reform. vallásu, lelkészi képzettségű egyének, akiknek a nevezett tantárgyakból doktori, illetőleg theol. magántanári képesítettségek van; vagy pedig, akiknek nincs ugyan ilyen képesítettségek, de tudományos irodalmi munkásságuk által, e tudományokra való képzettségüknek kiválóbb bizonyítékát adták. (E. T. 488. §.)

II. pályázhatnak oly egyének is, akik ez idő szerint a theol. magántanári minősítés megszerzéséhez, szükséges előfeltételekkel már rendelkeznek.

A teljesen képesített egyén rendes, — a nem teljesen képesített egyén rendkívüli tanárnak választatik.

A) A rendes tanár törzsfizetése: 3400 K. és 600 K. lakáspénz, összesen: 4000 korona. A törzsfizetés öt ötödéves korpótlékkal emelkedik. Az első korpótlék 200; a második, harmadik és negyedik 400—400, az ötödik 600 korona. Korpótlékra s az annak megfelelő nyugdíj intézeti jogosultságra csak annak a rendes tanárnak lehet igénye, aki előzőleg már rendes theol. tanárként működött.

B) A rendkívüli tanár fizetése, a rendes tanársághoz megkivántató képesítésnek megszerzéséig 2600 K. és 600 K. lakáspénz; összesen 3200 korona. A képesítés megszerzését három

év alatt kell teljesíteni s oklevelének bemutatása után, az egyházkerületi közgyűlés által minden pályázat nélkül rendes tanárnak fog állandósítani. A rendkívüli tanárnak e minőségben eltöltött évei, szabályszerű előhaladás és állandósítás esetén mind a korpótléknál, mind a nyugdíj-jogosultságnál beszámíttatnak.

A megválasztott rendes tanár a theol. nyugdíjintézetnek jogosult és kötelezett tagja: a rendkívüli tanár azonban csak rendes tanárrá való megválasztása után lesz azzá.

A megválasztottnak tanári katedráját 1905. évi szeptember 1-sején kell elfoglalni s a megválasztott rendes tanárnak 1905. szeptember 10-én tudományos székfoglaló értekezést kell tartania.

Az egyházkerületi közgyűléshez intézendő folyamodványok — keresztlevéllel, orvosi bizonyítvánnyal, életrajzi vázlattal, a képesítés, az eddigi szolgálatot igazoló és minősítő okmányokkal, esetleg az irodalmi munkálkodást feltüntető kimutatással felszerelve, — 1905. évi március hó 31-ig adandók be a főiskola akadémiai igazgatóságához.

Sárospatak, 1905. évi február hó.

As akadémiai igazgatóság.

Mindennemű

ISKOLAPADOK,

iskola-, torna- és óvodaberendezések és szabadalmazott gyermekpadok gyártása.

Árjegyzékkel készséggel szolgálunk ingyen és bérmentve.

Hasznos és kell tudni mindenkinek,

hogy Debrecenben, Piac-utca 51. sz.

a Csanak fűszer üzlete mellett levő

Ruha Csarnok feloszlik

és az ott rakáron levő minden alkalomra szükséges

férfi- fiu és gyermek ruha

mig a készlet tart mesés olcsó árért lesz eladva.

Mindenki ragadja meg ezen alkalmat mert ott kevés pénzért nagy bevásárlást tehet.